

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.
Ефективна економіка. 2026. № 4.
ISSN 2307-2105

Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2026.4.146>

УДК 336.71:336.77

М. Г. Марич,
к. е. н., доцент кафедри фінансів та кредиту,
Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5400-0503>
А. В. Харовська,
студентка,
Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0001-4840-2733>

**РЕГУЛЯТОРНА ПОЛІТИКА НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ ЯК
ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ
БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ: АНАЛІЗ ДИНАМІКИ НЕПРАЦЮЮЧИХ
КРЕДИТІВ (NPL)**

М. Marych,
PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the
Department of Finance and Credit, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
A. Kharovska,
Student, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

**REGULATORY POLICY OF THE NATIONAL BANK OF UKRAINE
AS A FACTOR IN ENSURING THE QUALITY OF THE BANKING
SYSTEM'S CREDIT PORTFOLIO: ANALYSIS OF NON-PERFORMING
LOANS (NPL) DYNAMICS**

У статті досліджено вплив регуляторної політики Національного банку України на формування якості кредитного портфеля банківської системи в умовах макроекономічної нестабільності та воєнного стану. Розкрито теоретичну сутність категорії «якість кредитного портфеля» як індикатора фінансової стійкості сектору. На основі статистичних даних за 2020–2025 роки здійснено комплексний аналіз динаміки обсягів та частки непрацюючих кредитів (NPL). Виокремлено етапи трансформації якості активів: від регуляторного очищення балансів у довоєнний період до шокового зростання NPL у 2022 році та подальшої стабілізації. Виявлено структурну асиметрію розподілу кредитних ризиків: встановлено, що найбільша концентрація проблемної заборгованості зберігається у державних банках, тоді як банки з іноземним та приватним капіталом демонструють високу ефективність ризик-менеджменту. Доведено, що адміністративні та пруденційні заходи НБУ (впровадження стандартів Базель III, нові вимоги до класифікації активів) є визначальними чинниками забезпечення операційної стійкості банківської системи.

The article investigates the critical influence of the National Bank of Ukraine's (NBU) regulatory policy on shaping the quality of the banking system's loan portfolio amid unprecedented macroeconomic instability and the ongoing state of martial law. The authors substantiate that the quality of the credit portfolio serves as a key indicator of the sector's financial stability, reflecting both macroeconomic shocks and regulatory actions. The relevance of the study stems from the fact that the positive trend of declining Non-Performing Loans (NPLs), observed before 2022, was disrupted by the full-scale aggression, which triggered a significant, new wave of credit risk. Consequently, the NBU's policy operates in a situation of inherent dialectical contradiction, striving to balance adherence to strict Basel III requirements (including enhanced capital buffers and liquidity standards like LCR and NSFR) with the critical necessity to support borrowers and stimulate lending within the war-strained economy. The primary objective of the

work is to assess the effectiveness of the NBU's prudential and anti-crisis measures as a decisive factor in credit portfolio quality and to analyze the NPL dynamics within the system for the 2020–2025 period. Based on statistical data, a comprehensive analysis of the dynamics of NPL volumes and their share has been conducted. The study clearly distinguishes the key stages of asset quality transformation: the period of regulatory balance sheet clean-up in the pre-war era, which was succeeded by the shock growth of NPLs in 2022 due to war risks, and the subsequent stabilization observed during 2023–2025, confirming the sector's adaptation and loss recognition phase completion. A significant finding is the structural asymmetry in the distribution of credit risks: it is established that the highest concentration of problem debt, historically and systematically exceeding 50%, persists within the state-owned banks. This high concentration is attributed to the burden of toxic assets inherited from previous periods and the specific nature of lending to strategic industries highly vulnerable to macro-shocks. Conversely, banks with foreign and private capital consistently demonstrate superior portfolio quality with minimal NPL shares (typically ranging from 5–15%), which validates the effectiveness of their conservative risk management models and advanced scoring systems. The authors acknowledge that the NBU's anti-crisis measures (including temporary regulatory relaxations and currency stabilization efforts) functioned successfully as an effective shock absorber. However, the study also highlights a critical side effect: the creation of a structural liquidity surplus, where banks preferentially invest in risk-free NBU deposit certificates overextending credit to the real sector, thereby distorting market incentives and posing a risk of long-term credit stagnation. In conclusion, it is confirmed that the NBU's regulatory policy successfully achieved its main objective of preserving financial stability. Nevertheless, future sustainable improvement in credit portfolio quality will necessitate a strategic transition from purely administrative measures to market-based tools for managing problem debt, specifically advocating for the development of a fully operational secondary NPL market, alongside the resolution of inherited state-sector debts and the broader economic recovery of Ukraine.

Ключові слова: регуляторна політика НБУ, якість кредитного портфеля, непрацюючі кредити (NPL), кредитний ризик, банківська система, пруденційний нагляд, Базель III, воєнний стан.

Keywords: regulatory policy of the NBU, loan portfolio quality, non-performing loans (NPL), credit risk, banking system, prudential supervision, Basel III, martial law.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. В умовах повномасштабної війни та безпрецедентної економічної турбулентності банківська система України набула статусу критично важливої інфраструктури, що забезпечує фінансову кровоносну систему держави. Як зазначають М. Король та В. Співак, незважаючи на глобальні виклики, вітчизняний банківський сектор продемонстрував здатність до адаптації, зберігаючи ліквідність та операційну стійкість [11]. Однак ключовим маркером здоров'я фінансової системи залишається якість кредитного портфеля, яка акумулює в собі як макроекономічні шоки, так і регуляторний вплив держави.

Проблема забезпечення якості активів набуває особливої гостроти через зламаний тренд оздоровлення. Якщо у період 2018–2021 років спостерігалася стійка тенденція до очищення балансів та скорочення частки непрацюючих кредитів (Non-performing loans — NPL), то воєнна агресія РФ спровокувала нову хвилю кредитного ризику. За даними О. Прутської та А. Абдуллаєвої, рівень NPL в Україні залишається надмірним, що створює тиск на капітал банків і обмежує їхню здатність фінансувати відновлення економіки [18].

У цьому контексті регуляторна політика Національного банку України (НБУ) виступає не лише інструментом нагляду, а й визначальним чинником виживання ринку. З одного боку, Україна продовжує імплементацію вимог Базель III, спрямованих на підвищення стійкості через буфери капіталу та нормативи ліквідності, про що у своєму дослідженні наголошує А. Жаворонок [10]. З іншого боку, жорстке пруденційне регулювання в умовах

війни вступає в діалектичне протиріччя з необхідністю підтримки позичальників та збереження кредитування.

Наукова значущість проблеми полягає в необхідності переосмислення класичних підходів до управління кредитним ризиком. Традиційні моделі оцінки платоспроможності та скорингу втрачають свою прогностичну силу в умовах крайньої невизначеності, що вимагає розробки нових адаптивних механізмів, як підкреслюють І. Доценко та М. Волошин [6; 8].

Практична площина завдання пов'язана з пошуком оптимального балансу в діях регулятора: як забезпечити відповідність європейським стандартам і прозорість відображення NPL (відповідно до постанови НБУ № 351 та міжнародних практик), не спровокувавши при цьому системної банківської кризи. В. Лавренюк вказує на недостатність лише мікропруденційних заходів і наголошує на важливості макропруденційної політики для мінімізації системних ризиків на ринку кредитних послуг [13].

Таким чином, дослідження впливу регуляторної політики НБУ на динаміку NPL є критично важливим для розробки стратегії поствоєнного відновлення фінансового сектору та забезпечення його інвестиційної привабливості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика забезпечення фінансової стабільності та якості банківських активів є предметом пильної уваги наукової спільноти, особливо в контексті євроінтеграційних процесів та безпрецедентних викликів воєнного часу.

Значний пласт наукових праць присвячено трансформації регуляторного середовища та імплементації стандартів Базельського комітету. Фундаментальні аспекти переходу української банківської системи на міжнародні стандарти пруденційного нагляду (Базель III) ґрунтовно розкрито у роботах А. В. Жаворонка [10], О. С. Бауман [3] та колективному дослідженні М. Анциферової та І. Батько [2]. Вчені одностайні в тому, що запровадження нових нормативів капіталу та ліквідності (LCR, NSFR) є безальтернативним шляхом до підвищення резистентності системи, хоча й

створює додаткове навантаження на банки. Особливості впровадження цих стандартів для підвищення стійкості системи деталізовано у працях О. С. Дудукалової та Г. А. Матвієнко [9], а роль самого Базельського комітету в уніфікації вимог висвітлено Н. З. Блащук-Дев'яткіною [4].

Другий вектор досліджень фокусується на методології управління кредитним ризиком та оцінці якості портфеля. Теоретико-методичні засади мінімізації ризиків, включно з інструментами лімітування та резервування, глибоко проаналізовано Н. Ю. Гладинець та С. П. Хлантою [7], а також у працях В. В. Федина [21]. Специфіку управління кредитним портфелем комерційного банку розкривають Л. С. Крючко та А. В. Сидоренко [12], тоді як сучасні методичні підходи до оцінки його якості, зокрема через побудову інтегральних показників, запропоновані Ю. С. Тисячною [20] та Н. І. Волковою [5]. Важливим є внесок А. М. Харченка, який досліджував фактори та тенденції формування портфелів українських банків [23].

Окрему групу становлять роботи, що аналізують регуляторну політику НБУ в умовах екстремальних шоків (кризи та війни). Правові засади регулювання та нагляду під час воєнного стану досліджувала Н. А. Фукс [22], а ефективність державного регулювання в умовах економічної кризи — А. М. Пугач та Н. І. Демчук [19]. Питання макропруденційної політики як інструменту запобігання системним кризам ґрунтовно опрацьовано О. І. Петриком та А. Я. Кузнєцовою [17], а також В. В. Лавренюком, який наголошує на необхідності оцінки системного ризику [13]. Критичний погляд на монетарну політику НБУ та проблеми надлишкової ліквідності представлено у дослідженні І. Манцурова, А. Барвінок та І. Столєтової [25].

Безпосередньо проблематиці непрацюючих кредитів (NPL) присвячено праці О. О. Прутської та А. Є. Абдуллаєвої, які аналізують еволюцію цього показника [18], та дослідження Є. М. Андрущак із співавторами, які узагальнюють світовий досвід управління проблемними активами [1].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри ґрунтовність наявних досліджень, більшість із них фокусується або на

окремих інструментах регулювання (Базель III), або на загальних тенденціях ринку. Наразі бракує комплексного аналізу причинно-наслідкового зв'язку між конкретними регуляторними рішеннями НБУ періоду воєнного стану та динамікою якості кредитного портфеля, враховуючи новітні тенденції зростання NPL у 2023–2024 роках та феномен структурного профіциту ліквідності, що викривлює ринкові стимули.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є оцінка ефективності регуляторної політики Національного банку України як ключового чинника забезпечення якості кредитного портфеля та виявлення детермінант динаміки непрацюючих кредитів (NPL) в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасній економічній літературі відсутній єдиний підхід до визначення сутності кредитного портфеля та його якості, що пояснюється складністю цього фінансового інструменту. Аналіз наукового доробку вітчизняних вчених дозволяє виокремити кілька концептуальних векторів трактування цих понять.

Л. С. Крючко та А. В. Сидоренко зазначають, що у вузькому розумінні кредитний портфель є простою сукупністю укладених угод, однак у широкому (управлінському) сенсі — це структурований об'єкт управління, що має характеристики дохідності, ризику та ліквідності [12].

Розвиваючи структурний підхід, А. М. Харченко акцентує увагу на тому, що кредитний портфель є головним генератором банківського прибутку. Відтак, його якість визначається не лише здатністю позичальників повернути борг, а й збалансованістю строкової структури активів, яка має відповідати ресурсній базі банку [23].

Більш комплексний погляд пропонує Ю. С. Тисячна. Вчена стверджує, що якість портфеля не можна зводити до одного показника. Це інтегральна характеристика, яка одночасно враховує три параметри: рівень кредитного ризику, рівень ліквідності та рівень дохідності. Порушення балансу хоча б в одному з цих елементів (наприклад, висока дохідність при надмірному ризику) автоматично знижує якість усього портфеля [20].

Н. І. Волкова та Т. І. Шпунярська також підтримують тезу про ризик-орієнтованість, визначаючи якість портфеля як властивість забезпечувати стабільний фінансовий результат при допустимому рівні ризику [5]. Саму природу цього ризику В. В. Федина пропонує розглядати двояко: як ймовірність втрати активу (результативний підхід) та як наслідок прийняття рішень в умовах невизначеності (процесний підхід) [21].

Особливої актуальності в умовах воєнного стану набуває підхід І. Доценко, яка пов'язує якість кредитного портфеля з фінансовою стійкістю. У кризові періоди якісним вважається той портфель, який має сформовані резерви, достатні для покриття непередбачуваних збитків, що дозволяє банку витримати макроекономічні шоки [8]. Мінімізація таких ризиків, за словами Н. Ю. Гладинець та С. П. Хланти, можлива лише через жорстке лімітування та диверсифікацію [7].

Таким чином, синтезуючи наведені погляди для цілей макроекономічного аналізу, під якістю кредитного портфеля банківської системи пропонується розуміти індикатор фінансової стійкості сектору, який відображає здатність системи протистояти системним ризикам. Ключовим метричним виміром цієї якості виступає частка непрацюючих кредитів (NPL), динаміка якої є прямим індикатором ефективності регуляторної політики Національного банку України.

Еволюція якості кредитного портфеля банківської системи України нерозривно пов'язана зі зміною парадигми регулювання: від формального нагляду до ризик-орієнтованого підходу. Як зазначають М. Анциферова та І. Батько, імплементація принципів Базельського комітету (Basel II та Basel III) стала не просто євроінтеграційною вимогою, а необхідним кроком для "оздоровлення" системи через краще розуміння та кількісну оцінку ризиків [2].

Ключовим важелем впливу НБУ на якість портфеля стало впровадження нових нормативів капіталу та ліквідності. Згідно з дослідженням А. В. Жаворонка, введення коефіцієнта покриття ліквідністю

(LCR) та коефіцієнта чистого стабільного фінансування (NSFR) змусило банки переглянути структуру своїх активів на користь більш якісних та ліквідних інструментів [10].

Особливого значення набуло формування буферів капіталу (консервації капіталу та контрциклічного буфера). В. В. Лавренюк підкреслює, що ці макропруденційні інструменти створюють необхідний запас міцності, дозволяючи банкам абсорбувати збитки від погіршення якості кредитів у періоди економічних спадів, не зупиняючи при цьому кредитування економіки [13]. Таким чином, регуляторна політика НБУ створила превентивний механізм: банки змушені більш ретельно оцінювати позичальників ще на етапі видачі кредиту, щоб уникнути тиску на власний капітал у майбутньому.

Аналіз динаміки непрацюючих кредитів (NPL) демонструє чіткий причинно-наслідковий зв'язок між регуляторними рішеннями НБУ та статистичними показниками.

Перший значний злам тренду відбувся у 2017 році із запровадженням Постанови НБУ № 351, яка гармонізувала визначення дефолту з міжнародними стандартами. О. О. Прутська та А. Є. Абдуллаєва вказують, що перехід на оцінку кредитного ризику на основі очікуваних збитків (ECL) та визнання дефолту за наявності прострочення понад 90 днів призвели до статистичного зростання частки NPL, однак зробили звітність прозорою [18].

У період 2018–2021 років спостерігалася стійка тенденція до зниження частки NPL (з історичних максимумів понад 50% до рівня близько 30% на початок 2022 року). Це було досягнуто завдяки:

- списанню безнадійної заборгованості за рахунок сформованих резервів;
- реструктуризації кредитів (передусім у держбанках);
- зростанню обсягів нового кредитування, що розмивало частку "старих" боргів [18].

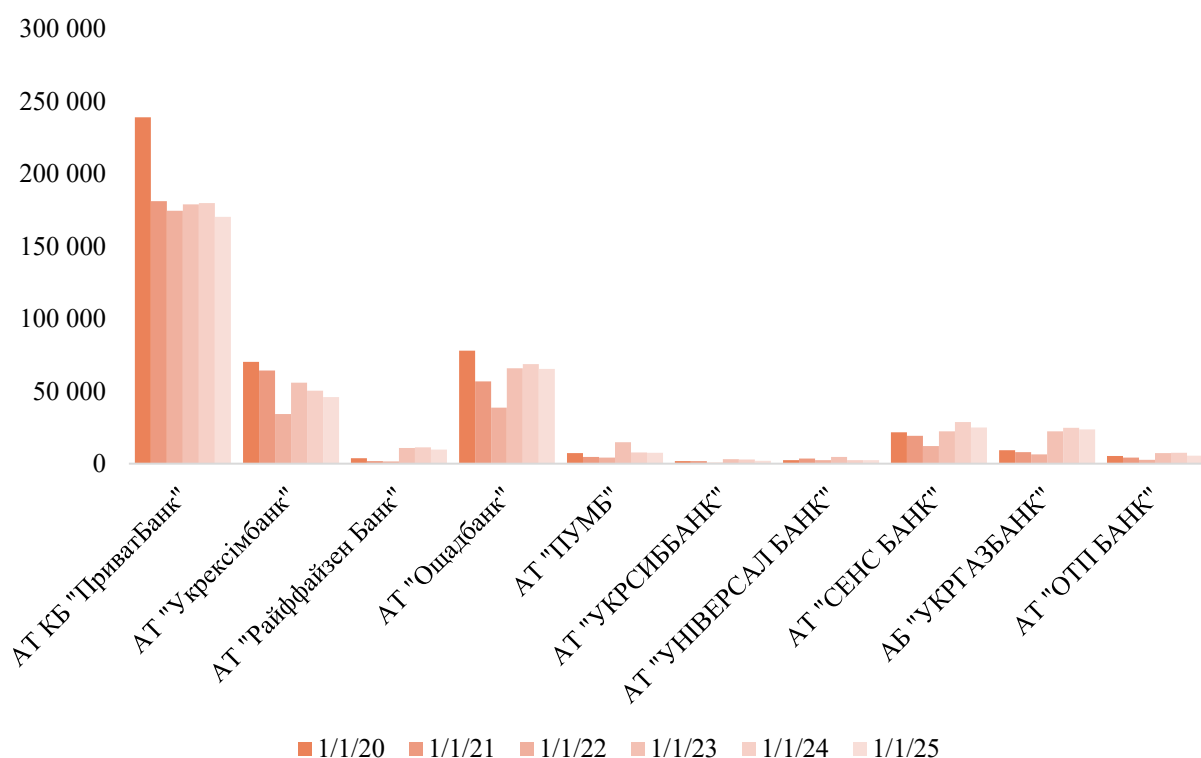
Проте повномасштабне вторгнення рф у 2022 році зламало позитивний тренд. За даними М. Король та В. Співака, війна спричинила нове зростання обсягів проблемних кредитів [11]. Руйнування активів, окупація територій та розрив логістичних ланцюгів призвели до неплатоспроможності значної частини позичальників. І. Доценко наголошує, що в цих умовах кредитний ризик став домінуючою загрозою для стабільності системи, вимагаючи від банків формування значних додаткових резервів [8].

Для проведення ґрунтовного аналізу рівня непрацюючих кредитів було відібрано десять банків, які входять до переліку провідних компаній банківської галузі України за результатами Індексу Опендатабота [16]. Відбір банків здійснювався на основі рейтингу Топ-10 банків за виторгом, наведеного на сайті Опендатабот у межах показника «Індекс Опендатабота», що характеризує найбільш фінансово значущі та активні установи ринку. Такий підхід забезпечує репрезентативність вибірки та дозволяє зосередитися на банках, які мають істотний вплив на стан банківської системи України. Водночас інформація щодо обсягів непрацюючих кредитів (NPL), використана в аналізі, була отримана з офіційних статистичних матеріалів Національного банку України, що гарантує достовірність, порівнюваність та регулярність відповідних даних.

Рисунок 1 відображає динаміку обсягів непрацюючих кредитів (NPL) у провідних фінансових установах України в період 2020–2025 років.

Найбільша концентрація NPL стабільно зберігається в системно важливих державних банках, що пояснюється масштабами їхньої діяльності та специфікою клієнтських портфелів. Абсолютним лідером за обсягом проблемних активів залишається АТ КБ «ПриватБанк». У 2020 році цей показник перевищував 239 млрд грн, однак станом на початок 2025 року скоротився приблизно до 170 млрд грн. Така динаміка є результатом реалізації стратегії НБУ щодо очищення балансів держбанків, переважно шляхом списання зарезервованої безнадійної заборгованості, накопиченої у попередні періоди [18].

Схожа тенденція характерна для АТ «Укрексімбанк» та АТ «Ощадбанк». Після відносного покращення у 2021 році, ці банки зафіксували зростання NPL у 2022 році, зумовлене руйнуванням активів позичальників під час війни. Подальше поступове скорочення обсягів NPL у 2023–2025 роках свідчить про адаптацію цих установ до умов воєнного часу та проведення заходів із фінансової реструктуризації [11].

**Рис. 1. Обсяги непрацюючих кредитів (NPL) банків, 2020 – 2025 рр.,
млн грн**

Джерело: складено автором на основі [15].

Водночас банки з приватним та іноземним капіталом (зокрема АТ «Райффайзен Банк», АТ «ПУМБ») демонструють значно нижчі абсолютні обсяги проблемних активів та меншу волатильність показників. Це вказує на ефективність їхніх скорингових моделей та більш консервативну ризикову політику [6]. Найменші обсяги NPL притаманні таким установам, як АТ «УНІВЕРСАЛ БАНК», АТ «УКРСИББАНК» та АТ «ОТП БАНК», де переважання роздрібного кредитування дозволяє диверсифікувати ризики.

Узагальнюючи, динаміка 2020–2025 років свідчить про поступове технічне оздоровлення балансів банківського сектору (через механізми

списання та резервування), попри збереження високих безпекових ризиків функціонування економіки

Перехід від аналізу абсолютних обсягів до відносного показника (рис. 2) (частки NPL у кредитному портфелі) дозволяє об'єктивно оцінити ефективність ризик-менеджменту кожного окремого банку, нівелюючи фактор масштабу установи.

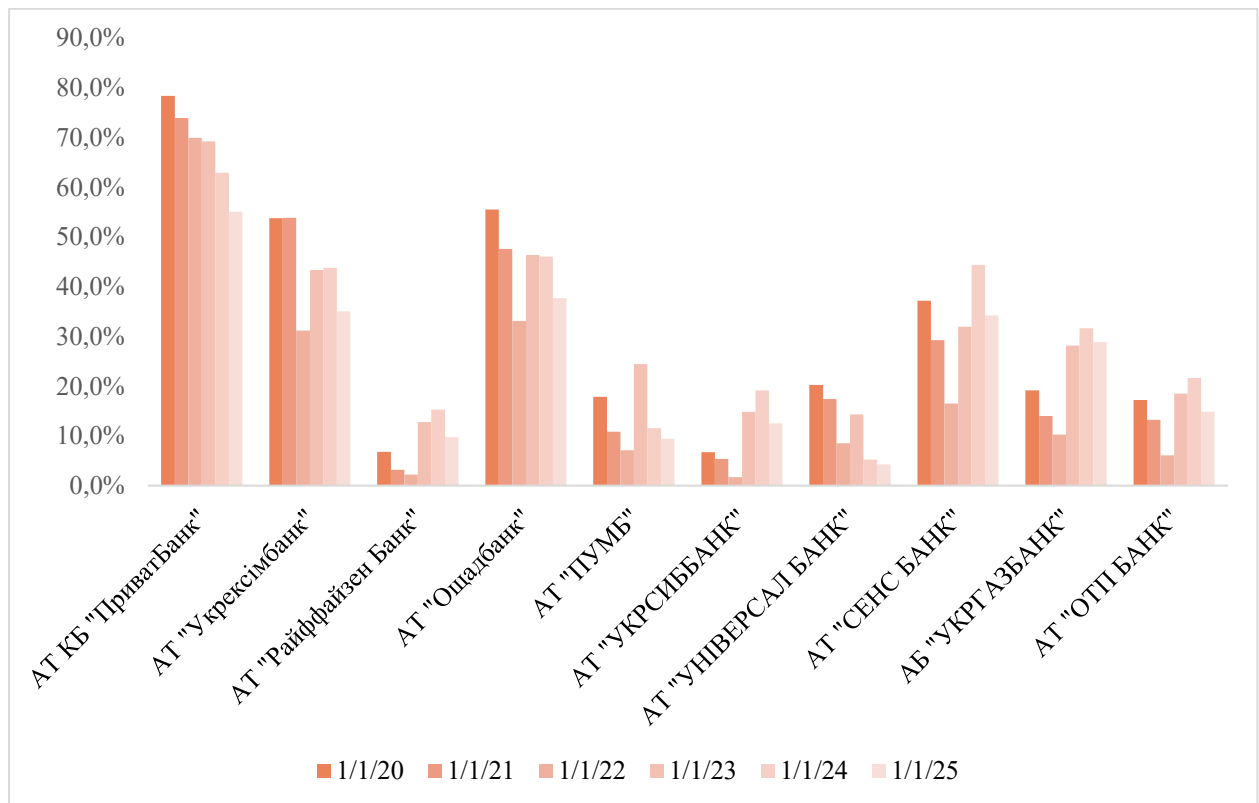

Рис. 2. Частка непрацюючих кредитів (NPL) банків, 2020 – 2025 рр., %

Джерело: складено автором на основі [15].

Графік демонструє суттєву диференціацію якості активів серед топ-10 банків України. Зокрема:

1. Банки з критичним рівнем навантаження. Найвищі показники частки непрацюючих кредитів стабільно демонструють АТ КБ «ПриватБанк», АТ «Ощадбанк» та АТ «Укресімбанк». У АТ КБ «ПриватБанк» цей показник на початку 2020 року сягав понад 78%, а станом на 2025 рік, попри поступове зниження, залишається домінуючим у структурі балансу (понад 55%). Така ситуація є наслідком не стільки поточної кредитної політики, скільки тягаря

успадкованих токсичних активів. Аналогічна динаміка спостерігається в АТ «Укрексімбанк», де частка NPL коливається в межах 40–50%, що відображає специфіку кредитування великих корпоративних позичальників, які найбільше постраждали від макроекономічних шоків.

2. Банки з помірним рівнем ризику. АТ «СЕНС БАНК» та АТ «ПУМБ» займають проміжну позицію. Динаміка їхніх показників характеризується чутливістю до кризових явищ: помітне зростання частки NPL у 2022 році (реакція на початок війни) змінилося стабілізацією та поступовим зниженням у 2023–2025 роках. Це свідчить про здатність цих установ адаптувати свої бізнес-моделі та знаходити компромісні рішення з позичальниками через реструктуризацію.

3. Банки з високою якістю портфеля. Найнижчі показники частки NPL (у діапазоні 5–20%) демонструють АТ «УНІВЕРСАЛ БАНК», АТ «Райффайзен Банк», АТ «УКРСИББАНК» та АТ «ОТП БАНК». Стабільність цих показників навіть в умовах воєнного стану вказує на виняткову ефективність їхніх скорингових систем та консервативну політику відбору клієнтів. Особливо показовим є приклад АТ «УНІВЕРСАЛ БАНК», який, працюючи в ризиковому сегменті споживчого кредитування, завдяки технологічним рішенням та диверсифікації утримує якість портфеля на рівні, кращому за середньоринковий.

Аналіз підтверджує, що навіть в умовах системної кризи (війни) окремі фінансові інститути здатні зберігати високу якість активів. Ключовим фактором успіху виступає не лише форма власності, а й якість корпоративного управління та технологічність процесів оцінки платоспроможності позичальників

Завершуючи оцінку якості кредитного портфеля банківської системи, необхідно узагальнити виявлені тенденції на рівні основних груп банків. Такий підхід дозволяє виявити залежність між формою власності фінансової установи та ефективністю її ризик-менеджменту. Графік (рис. 3) демонструє, що кредитний ризик в Україні розподілений вкрай нерівномірним чином.

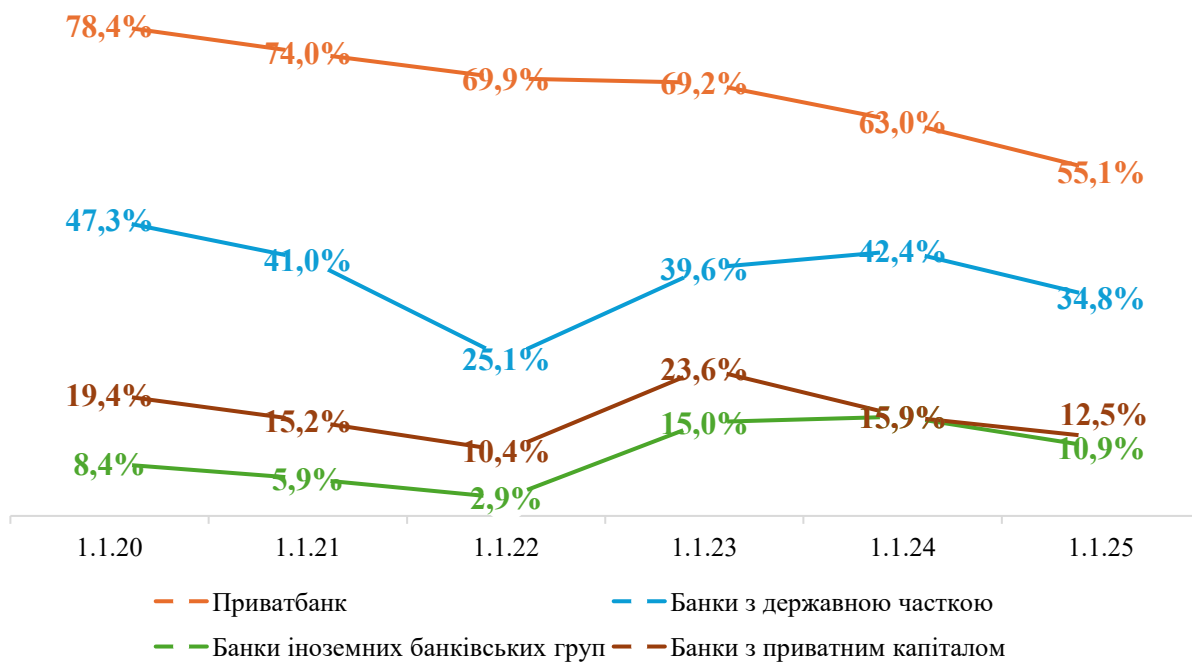

Рис. 3. Частка непрацюючих кредитів (NPL) у розрізі груп банків, 2020 – 2025 рр., %

Джерело: складено автором на основі [15].

Найвищий рівень проблемної заборгованості стабільно фіксується у державному секторі. Абсолютним лідером за часткою NPL залишається АТ КБ «ПриватБанк»: у 2020 році цей показник становив понад 78%, після чого спостерігається чітка низхідна динаміка — до близько 55% станом на початок 2025 року. Попри скорочення, цей рівень є аномально високим порівняно з ринком, що, за висновками О. Прутської, пояснюється концентрацією історично проблемних активів, сформованих до націоналізації [18]. Інші банки з державною часткою (без урахування АТ КБ «ПриватБанк») також демонструють високу волатильність. Зниження частки NPL з 47% (2020 р.) до 25% (2022 р.) змінилося зростанням у період активних бойових дій та подальшою стабілізацією на рівні 35% у 2025 році. Така V-подібна динаміка вказує на підвищену чутливість клієнтів державних банків (великих підприємств) до макроекономічних шоків [11].

Приватні українські банки характеризуються помірною часткою NPL, яка є суттєво нижчою за показники держсектору. Зниження з 19% (2020 р.) до

12–13% (2025 р.), навіть з урахуванням тимчасового зростання у 2023 році, свідчить про гнучкість цих установ. Приватний капітал швидше адаптував свої скорингові моделі до кризових умов, що дозволило зберегти якість портфеля на прийнятному рівні [18].

Еталоном якості активів залишаються банки іноземних банківських груп. Їхній показник зменшився з 8% у 2020 році до мінімуму 3% у 2022 році. Хоча у 2023–2024 роках відбулося зростання (до ~11% у 2025 р.), цей рівень залишається найнижчим у системі. Це підтверджує тезу про те, що імплементація міжнародних стандартів ризик-менеджменту, характерна для цієї групи, є найбільш дієвим запобіжником проти накопичення "поганих" боргів.

Наведена динаміка свідчить про системне зниження частки NPL у банківській системі України, при збереженні чіткої структурної диференціації. Якість кредитного портфеля в Україні наразі визначається не стільки ринковими факторами, скільки історією формування проблемної заборгованості та формою власності банку

Реакція НБУ на воєнний шок полягала у поєднанні адміністративних обмежень та регуляторних послаблень. І. Г. Лук'яненко та П. О. Гречаний доводять ефективність запровадження фіксованого курсу та валютних обмежень на початку війни, що дозволило втримати макроекономічну стабільність і запобігти панічному відтоку коштів [14].

Водночас "кредитні канікули" та незастосування заходів впливу за порушення нормативів капіталу дозволили банкам виграти час для адаптації. Однак це створило ефект відкладеного визнання збитків. Як зауважують О. І. Петрик та А. Я. Кузнецова, гнучкість у використанні пруденційних інструментів під час кризи є важливою, але регулятор повинен запобігати "моральному ризику", коли банки приховують реальний стан активів [17].

Критичним аспектом поточної регуляторної політики є феномен структурного профіциту ліквідності. У ґрунтовному дослідженні І. Манцурова, А. Барвінок та І. Столєтової наведено дані про п'ятикратне

зростання вкладень банків у депозитні сертифікати НБУ протягом 2022 року [24]. Така ситуація свідчить про викривлення мотивації банків: замість кредитування реального сектору та управління пов'язаними з цим ризиками, фінустанови обирають безризиковий дохід від інструментів НБУ. Це консервує якість портфеля, але не сприяє його розвитку, створюючи ризики стагнації кредитування у довгостроковій перспективі.

Оцінка якості портфеля в сучасних умовах ускладнюється неактуальністю традиційних скорингових моделей. М. І. Волошин акцентує, що моделі, побудовані на історичних даних мирного часу, втрачають свою дискримінантну здатність [6]. Це вимагає від НБУ стимулювання банків до впровадження нових, більш адаптивних підходів до оцінки позичальників, що враховують фактори воєнного стану та релокації бізнесу.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

Проведене дослідження дозволяє сформулювати низку узагальнень щодо впливу регуляторної політики Національного банку України на формування якості кредитного портфеля банківської системи в умовах макроекономічної турбулентності:

- регуляторна детермінанта якості. Доведено, що в умовах України якість кредитного портфеля не є виключно ринковою категорією, а значною мірою визначається інституційними рішеннями регулятора. Перехід до ризик-орієнтованого нагляду та імплементація стандартів Базель III (зокрема, в частині оцінки кредитного ризику та вимог до капіталу) створили фундамент, який дозволив банківській системі абсорбувати шоки воєнного часу без втрати операційної стійкості;

- циклічність динаміки NPL. Аналіз часових рядів за 2020–2025 роки виявив чітку зміну трендів. Період активного регуляторного очищення (2020–2021 рр.), коли завдяки вимогам НБУ відбувалося системне списання токсичних активів, був перерваний повномасштабною агресією РФ. Зростання NPL у 2022 році стало об'єктивним наслідком реалізації безпекових ризиків. Водночас стабілізація та поступове технічне скорочення

показників у 2023–2025 роках свідчить про адаптацію сектору та завершення етапу первинного визнання воєнних збитків;

– структурна асиметрія ризиків. Детальний аналіз у розрізі окремих банків та груп підтвердив, що проблема якості активів в Україні має виражений структурний характер. Найвища концентрація непрацюючих кредитів (понад 50%) зберігається у державних банках (АТ КБ «ПриватБанк», АТ «Ощадбанк», АТ «Укресімбанк»), що є наслідком історичного спадку та кредитування стратегічних галузей. Натомість банки з іноземним та приватним капіталом (АТ «Райффайзен Банк», АТ «УНІВЕРСАЛ БАНК», АТ «ПУМБ») демонструють високу якість портфелів (NPL 5–15%), що підтверджує ефективність їхніх скорингових моделей та ринкових механізмів управління ризиками;

– ефективність антикризових заходів. Встановлено, що адміністративні та монетарні заходи НБУ відіграли роль амортизатора, попередивши лавиноподібне зростання дефолтів. Однак подальше оздоровлення системи потребує переходу від адміністративних методів до ринкових інструментів врегулювання проблемної заборгованості, зокрема розвитку вторинного ринку NPL.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що регуляторна політика НБУ виконала своє головне завдання — збереження фінансової стабільності. Подальше покращення якості кредитного портфеля залежатиме не стільки від посилення пруденційних вимог, скільки від вирішення проблеми успадкованих боргів державного сектору та загального відновлення економіки України.

Література

1. Андрущак Є. М., Перепьолкіна О. О., Герасименко А. В. Управління непрацюючими кредитами банків: світовий досвід. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 59.

2. Анциферова М., Батько І. Банківський контроль в Україні: проблеми реалізації та адаптація до міжнародних стандартів. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: «Юридичні науки»*. 2023. № 4 (40). С. 58–65.
3. Бауман О. С. Необхідність впровадження вимог Базеля III в Україні та їхній вплив на фінансову систему. *Агросвіт*. 2015. № 8. С. 60–63.
4. Блащук-Дев'яткіна Н. З., Себестянович І. С. Базельський комітет та його роль в регулюванні банківської діяльності. *Молодий вчений*. 2020. № 4 (80). С. 286–290.
5. Волкова Н. І., Шпунярьська Т. І. Оцінка якості кредитного портфеля в умовах сучасних викликів. *Modern Economics*. 2023. № 42. С. 27–34.
6. Волошин М. І. Управління кредитним ризиком: теоретичні аспекти. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 17. С. 59–64. DOI: 10.32702/2306-6814.2024.17.59.
7. Гладинець Н. Ю., Хланта С. П. Кредитний ризик комерційних банків та методи його мінімізації. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. 2016. Вип. 2(6). С. 139–144.
8. Доценко І. Управління кредитними ризиками банківських установ в умовах воєнного стану. *Modeling the Development of the Economic Systems*. 2024. № 1 (11). С. 156–162.
9. Дудукалова О. С., Матвієнко Г. А. Впровадження Базель III для збільшення стійкості банківської системи: особливості та нововведення. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 59. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-31>.
10. Жаворонок А. В. Трансформація банківського регулювання в Україні: імплементація вимог Базель III крізь призму фінансових нормативів. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 2. DOI: <https://doi.org/10.32782/ecovis/2024-2-3>.
11. Король М. М., Співак В. О., Куліковська І. В. Сучасний стан показників української банківської системи. *Міжнародні економічні*

відносини та світове господарство. 2023. Вип. 47.
DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2023-47-8>.

12. Крючко Л. С., Сидоренко А. В. Управління кредитним портфелем комерційного банку. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. 13. С. 1098–1103.

13. Лавренюк В. В. Системний ризик на ринку кредитних послуг України в умовах макрофінансової нестабільності. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2025. № 1 (41). С. 465–480.

14. Лук'яненко І. Г., Гречаний П. О. Монетарна політика України під час війни. *Наукові записки НаУКМА. Економічні науки*. 2024. Т. 9(1). С. 54–65.

15. Національний банк України: офіційний сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/stability/npl>

16. Опердatabот: офіційний сайт. URL: <https://opendatabot.ua/c/index/banks>

17. Петрик О. І., Кузнєцова А. Я. Макропруденційна політика в умовах кризи. *Економіка України*. 2020. № 7(704). С. 55–65.

18. Прутська О. О., Абдуллаєва А. Є. Непрацюючі кредити (NPL) в банківській системі України. *Modern engineering and innovative technologies*. 2025. Issue 39/Part 3. DOI: 10.30890/2567-5273.2025-39-03-020.

19. Пугач А. М., Демчук Н. І. Державне регулювання банківського сектору в умовах економічної кризи. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2016. Вип. 6(2). С. 37–41.

20. Тисячна Ю. С. Методичні підходи до оцінки якості кредитного портфеля банку. *Проблеми економіки*. 2014. № 1. С. 278–283.

21. Федина В. В. Кредитний ризик банку: сутність та причини виникнення. *Підприємництво та торгівля*. 2023. № 39. С. 34–38.

22. Фукс Н. А. Правові засади банківського регулювання та нагляду в Україні в умовах воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 5. С. 317–320.

23. Харченко А. М. Кредитний портфель банків України: аналіз, фактори, тенденції. *Проблеми і перспективи розвитку банків та небанківських фінансових установ у сучасних умовах*. 2021.

24. Манцуrow I., Барвінок А., Столетов А. І. Регуляторна політика національного банку України: проблеми та шляхи вдосконалення. *Економіка України*. 2024. 67 (9 (754), 3–20. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2024.09.003>

References

1. Andrushchak, Ye.M., Perepolkina, O.O. and Herasymenko, A.V. (2024), “Management of Non-Performing Loans of Banks: World Experience”, *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 59.

2. Antsyferova, M. and Batko, I. (2023), “Banking Control in Ukraine: Problems of Implementation and Adaptation to International Standards”, *Visnyk of Lviv Polytechnic National University. Series: Legal Sciences*, vol. 4 (40), pp. 58–65.

3. Bauman, O.S. (2015), “The Necessity of Implementing Basel III Requirements in Ukraine and Their Impact on the Financial System”, *Ahrosvit*, vol. 8, pp. 60–63.

4. Blashchuk-Deviatkina, N.Z. and Sebastianovych, I.S. (2020), “The Basel Committee and Its Role in Banking Regulation”, *Molodyi vchenyi*, vol. 4 (80), pp. 286–290.

5. Volkova, N.I. and Shpuniarska, T.I. (2023), “Assessment of Credit Portfolio Quality under Modern Challenges”, *Modern Economics*, vol. 42, pp. 27–34.

6. Voloshyn, M.I. (2024), “Credit Risk Management: Theoretical Aspects”, *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 17, pp. 59–64.

7. Hladyntets, N.Yu. and Khlanta, S.P. (2016), “Credit Risk of Commercial Banks and Methods of Its Minimization”, *Naukovyi visnyk Mukachiv State University*, vol. 2(6), pp. 139–144.

8. Dotsenko, I. (2024), “Management of Credit Risks of Banking Institutions under Martial Law”, *Modeling the Development of the Economic Systems*, vol. 1 (11), pp. 156–162.

9. Dudukalova, O.S. and Matviienko, H.A. (2024), “Implementation of Basel III to Increase the Stability of the Banking System: Features and Innovations”, *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 59.

10. Zhavoronok, A.V. (2024), “Transformation of Banking Regulation in Ukraine: Implementation of Basel III Requirements through Financial Ratios”, *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 2.

11. Korol, M.M., Spivak, V.O. and Kulikovska, I.V. (2023), “Current State of Indicators of the Ukrainian Banking System”, *International Economic Relations and World Economy*, vol. 47.

12. Kriuchko, L.S. and Sydorenko, A.V. (2017), “Credit Portfolio Management of a Commercial Bank”, *Ekonomika i suspilstvo*, vol. 13, pp. 1098–1103.

13. Lavreniuk, V.V. (2025), “Systemic Risk in the Credit Services Market of Ukraine under Macroeconomic Instability”, *Problems and Prospects of Economics and Management*, vol. 1 (41), pp. 465–480.

14. Lukianenko, I.H. and Hrechanyi, P.O. (2024), “Monetary Policy of Ukraine during the War”, *NaUKMA Research Papers. Economics*, vol. 9(1), pp. 54–65.

15. National Bank of Ukraine (2026), “Non-Performing Loans — Official Website”, available at: <https://bank.gov.ua/ua/stability/npl> (Accessed 05 March 2026).

16. Opendatabot (2026), “Banks Statistics — Official Website”, available at: <https://opendatabot.ua/c/index/banks> (Accessed 05 March 2026).

17. Petryk, O.I. and Kuznietsova, A.Ya. (2020), “Macroprudential Policy under Crisis Conditions”, *Ekonomika Ukrainy*, vol. 7(704), pp. 55–65.

18. Prutska, O.O. and Abdullaieva, A.Ye. (2025), “Non-Performing Loans (NPLs) in the Banking System of Ukraine”, *Modern Engineering and Innovative*

Technologies, vol. 39, no. 3.

19. Puhach, A.M. and Demchuk, N.I. (2016), “State Regulation of the Banking Sector under Economic Crisis Conditions”, *Uzhhorod National University Herald. International Economic Relations and World Economy*, vol. 6(2), pp. 37–41.

20. Tysiachna, Yu.S. (2014), “Methodological Approaches to Assessing the Quality of a Bank’s Credit Portfolio”, *Problemy ekonomiky*, vol. 1, pp. 278–283.

21. Fedyna, V.V. (2023), “Bank Credit Risk: Essence and Causes of Occurrence”, *Entrepreneurship and Trade*, vol. 39, pp. 34–38.

22. Fuks, N.A. (2022), “Legal Framework of Banking Regulation and Supervision in Ukraine under Martial Law”, *Legal Scientific Electronic Journal*, vol. 5, pp. 317–320.

23. Kharchenko, A.M. (2021), “Credit Portfolio of Ukrainian Banks: Analysis, Factors and Trends”, *Problems and Prospects of Development of Banking and Non-Bank Financial Institutions in Modern Conditions*.

24. Mantsurov, I., Barvinok, A. and Stoletov, A.I. (2024), “Regulatory Policy of the National Bank of Ukraine: Problems and Ways of Improvement”, *Ekonomika Ukrainy*, vol. 67, no. 9 (754), pp. 3–20.

Отримано редакцією журналу / Received: 18.03.26

Прорецензовано / Revised: 06.04.26

Дата публікації / Published: 23.04.26